

Prvi nacionalni dogodek GPP 2020: Zeleno javno naročanje na razpotju

Ljubljana, 21. januar 2015

Organizator: Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, v okviru projekta GPP 2020

Število udeležencev: 23 (predstavniki javnih naročnikov, ponudnikov, strokovne javnosti, nevladne organizacije)

Moderatorska tehnika: svetovna kavarna

Vprašanje: Katere prednostne korake priporočiti Vladi RS za spodbujanje zelenega javnega naročanja (ZeJN)?

Udeleženci svetovne kavarne so oblikovali različna priporočila, kako zastaviti politiko ZeJN v prihodnje. Med različnimi predlogi so se soglasno izoblikovala štiri ključna področja, ki zahtevajo takojšen odziv pristojnih za ZeJN. Ta so:

1. Določitev nosilca ZeJN

Navzoči so usklajeno predlagali:

- določitev formalnega vladnega nosilca za ZeJN z jasnimi nalogami in pristojnostmi
- nosilcu se podeli mandat za koordinacijo in nadzor, ki redno poroča o delovanju sistema ZeJN
- koordinator mora vsebinsko povezovati različne vladne resorje, saj je narava dela na ZeJN izrazito medsektorska (zaskrbljujoče sedanje ne-sodelovanje med sektorji)
- koordinator mora pri oblikovanju politike ZeJN sodelovati z različnimi strokovnjaki in drugimi ključnimi deležniki
- koordinator naj vzpostavlja dialog s potencialnimi ponudniki (informativni sestanki)
- koordinator mora poskrbeti za celovito podporo javnim naročnikom

Obrazložitev:

Uredba ZeJN, ki jo je vlada RS sprejela 8. 12. 2011 (UL št. 102/11) in se je začela uporabljati 14. 3. 2012, je bila doslej dopolnjena pet krat (Uradni list RS, št. [18/12](#), [24/12](#), [64/12](#), [2/13](#) in 89/14). Gre za tehnični predpis, ki določa zavezance (državni organi, občine, javni organi itd.) in minimalne obvezne okoljske zahteve (temeljne) in priporočila za doseganje višjih okoljskih zahtev (dodatne), ki jih vsi javni naročniki upoštevajo pri oddaji javnih naročil. V skladu z Vladnim sklepom (št. 00712-4/2010/18), bi moralo ministrstvo, pristojno za okolje, vsaki dve leti proučiti ustreznost okoljskih zahtev v Uredbi o ZeJN in predlagati potrebne spremembe. Prav tako isti sklep nalaga ministrstvu, pristojnemu za javno upravo, da organizira izobraževanja javnih naročnikov za uspešno in učinkovito izvajanje Uredbe o ZeJN.

Ministrstvo, pristojno za okolje mora skupaj z drugimi pristojnimi ministrstvi (sklep Vlade št. 00712-47/2012/13) in deležniki najkasneje do marca 2015 oblikovati okoljske oziroma trajnostne zahteve za projektiranje in gradnjo stavb, na podlagi katerih bo mogoče upoštevati vpliv stavbe v njeni celotni življenjski dobi.

Poleg tega je sedanji Vladni koalicijski sporazum je opredelil Zelene javno naročanje (ZeJN) kot pomembno okoljsko politiko in ga umestil znotraj Projekta št. 1: Celovita prenova stavb v državni, občinski in zasebni lasti (trajnostna gradnja) (nosilec: Ministrstvo za infrastrukturo).

Kljub vsem omenjenim formalnim odločitvam se z ZeJN v Sloveniji nihče ne ukvarja sistematično in sklepi Vlade se ne izvajajo.

2. Oblikovati koncept in vizijo ZeJN

Koordinator naj z vsemi ključnimi deležniki oblikuje strateški dokument za ZeJN, saj na tem področju ne razpolagamo z nobenim ustreznim dokumentom:

- potrebujemo strateški pristop in verodostojne podlage za sistemski razvoj ZeJN v Sloveniji (kaj sploh hočemo in kam želimo priti)
- celoviti pristop in kontinuiteta dela sta pogoj za uspešnost izvajanja ZeJN
- bistvena je promocija učinkov ZeJN znotraj javnega sektorja, da bi lahko dosegli »ponotranjene« odločitve in sodelovanje ter uspešno izvajanje ZeJN

Obrazložitev:

Akcijski načrt za zeleno javno naročanje je Vlada sprejela maja 2009 za obdobje treh let, s prenehanjem veljavnosti leta 2012, ko se je začela izvajati Uredba. Drugega usmerjevalnega dokumenta nimamo. Vladni Akcijski načrt za ZeJN je predvidel dvanajst celovitih in sistemskih podpornih ukrepov, toda edini ukrep, ki smo ga realizirali na podlagi Akcijskega načrta, je sprejem Uredbe o ZeJN. Vsak nov predpis pa se težko izvaja, če istočasno ni ustreznih informacij in svetovanj. To sedaj povzroča parcialen pristop izvajanja politike ZeJN, ker nima podpornih elementov, kar povzroča težave pri izvajanju Uredbe in ne omogoča usklajenega in učinkovitega spodbujanja na tem področju.

3. Analiza stanja

Analiza stanja, ki mora biti ena od prednostnih nalog »koordinatorja« iz točke 1, mora vključevati naslednje ključne vidike:

- **Analizo izvajanja Uredbe o ZeJN:**
Zaradi velikega obsega javnih naročil bi bilo morda na začetku dovolj, da se pripravi vzorčna analiza stanja, ki bi ponudila odgovore na nekaj od naslednjih vprašanj:
 - za katere predmete so bila zelena javna naročila izvedena in v kolikšnih vrednostih
 - kakšna je kakovost izvedenih ZeJN (evalvacija)
 - kolikšni so prihranki in učinki zaradi ZeJN
 - kakšna je stopnja usposobljenosti javnih naročnikov pri pripravi dokumentacije za ZeJN, kakšno podporo potrebujejo in s kakšnimi težavami se soočajo pri izvajanju ZeJN

Obrazložitev:

V Sloveniji so določeni zavezanci, ki morajo za določene skupine izdelkov, storitev in gradnjo spoštovati določbe, ki so opredeljene v Uredbi o ZeJN. Uredba kot taka sankcij ne predvideva

zato nad njenim izvajanjem ni sistematičnega nadzora. Trenutni sistem spremljanja vključuje le »samodeklarativno« opredelitev naročnikov (na Portalu javnih naročil UL RS), da so upoštevali okoljske zahteve za ZeJN, nihče pa ne preverja verodostojnosti teh izjav, kaj šele, da bi kdo pregledal dejanske pogodbe, ki so sklenjene med izbranimi ponudniki in naročniki. Sicer se objavljajo letna statistična poročila o javnih naročilih, kjer so med drugim na kratko predstavljena zelena javna naročila, vendar bi bilo treba statistiko za ZeJN okrepiti. Sistematična analiza stanja izvajanja ZeJN je pogoj za vse naslednje uspešne korake pri razvoju sistema ZeJN. Velja omeniti tudi specifičnost Slovenije. Smo edina od držav članic EU, ki imamo normativni predpis za izvajanje ZeJN. V večini drugih držav gre zgolj za politični dogovor o izvajanju ZeJN, pa kljub temu dosegajo boljše rezultate kot Slovenija (denimo Danska, Belgija, Nizozemska, Švedska, Avstrija itd.)

- **Analizo relevantnosti Prilog obstoječe Uredbe o ZeJN:** Analiza na tem področju bi morala odgovoriti na vprašanja, katere predmete je treba obdržati in posodobiti, katere predmete morda ni smiselno imeti v Uredbi in za katere predmete bi kazalo, da bi jih bilo treba nujno vključiti kot nove Priloge.

Obrazložitev:

Obstoječe Priloge ZeJN so zastarele in s tem lahko da celo škodljive, saj so bile povzete po okoljskih zahtevah EU iz leta 2008. Zaradi hitrega tehnološkega napredka ter novih sektorskih zakonodaj in politik bi jo bilo nujno posodobiti, saj kot taka ne spodbuja razvoj zelenega trga in niti ne javnih naročnikov, da naročajo progresivno. Nujno je treba še upoštevati, da je zeleno javno naročanje tudi instrument za doseganje ciljev okoljske in drugih politik.

- **Analiza trga:**
Večji poudarek je treba nameniti analizam trga z zelenimi izdelki in storitvami, ki so predmet Uredbe. Smiselno bi bilo pripraviti analize trga vsaj za nekatere predmete, ki bi bile javno dostopne na spletni strani in s tem na razpolago vsem javnim naročnikom kot pripomoček pri odločitvi.

Skupna obrazložitev:

Pomembno je vedeti, zakaj imamo Uredbo in zakaj to počnemo in kakšne so prednosti, če izvajamo ZeJN. Osvetliti je treba razumevanje, da to ni dodatno uradniško delo, ampak da je ZeJN instrument, s katerim izboljšamo in ustvarimo pozitivne učinke na okolje, kakovost bivanja in gospodarstvo ter na javne finance. Iz tega izhajajo lažje odločitve. Treba je dobiti širšo podporo, potem je izvedba lažja. Najpomembnejše pa je, da znamo prednosti in koristi ZeJN predstaviti tudi v številkah; npr. za koliko se je zmanjšal CO2 odtis, koliko energije smo privarčevali in koliko smo znižali stroške naročnika zaradi zelenega javnega naročila. Polega tega je treba ZeJN in njihove učinke promovirati znotraj javnega (državnega) sektorja. Čas je, da si znamo odgovoriti na vprašanje, katere stvari v zvezi s sistemom ZeJN dobro funkcionirajo in katere ne in začrtamo korake za naprej. Bilo pa bi škoda porušiti sistem, ki se je že začel uveljavljati. Krepanje je treba kolektivno zavest o zmanjševanju vplivov na okolje.

4. Ozaveščanje, informiranje in usposabljanje

Za pravilno in dosledno izvajanje Uredbe o ZeJN je nujno okrepiti institucionalno podporo na vseh ravneh in sicer z naslednjimi nalogami:

- Podpora javnim naročnikom
 - Vzpostaviti sistem svetovanja in tehnične pomoči (help desk)
 - Začeti sistematično in redno usposabljati javne naročnike (z enotnim pristopom)
 - Objavljati vzorčne primere dobrih praks in pilotnih razpisov
 - Spodbujati povezovanja javnih naročnikov za izmenjavo izkušenj in dobrih praks
 - Oblikovati osrednjo spletno stran in redno informirati javne naročnike
- Podpora ponudnikom
 - Vzpostaviti ustrezen dialog s ponudniki
 - Spodbujati inovativnost na področju zelenih izdelkov, storitve in gradnje
- Informiranje javnosti

Z zelenim javnim naročanjem in učinki le-tega je javni sektor zgled širši javnosti. S tem se izvaja tudi ozaveščanje o zelenih nakupih ter trajnostni potrošnji in proizvodnji.

5. Ostale ključne pripombe

Udeleženci so bili enotnega mnenja, da je treba iz Uredbe izločiti dva predmeta: stavbe (Priloga 7) in živila (Priloga 2) ter ju obravnavati posebej in ločeno, saj zahtevata drugačen pristop. Vsako od teh področij ima namreč svojo zahtevnost in ju je treba obravnavati samostojno, strokovno, sistemsko.

Pri stavbah bi bilo treba vpeljati trajnosti pristop in preučiti možnosti za oblikovanje sistema ocenjevanja trajnosti stavb (MOP in MI). Prilogo o živilih je treba prednostno obravnavati, saj gre za velike težave pri doseganju zahteve o nabavi ekoloških živil, saj je povpraševanje veliko (šole, vrtci, bolnice), ponudba pa premajhna (MKGP, MIZŠ in MZ). Ti dve področji zahtevata takojšnje neposredno sodelovanje med posameznimi ministrstvi.

Točki neskladja med udeleženci svetovne kavarne

Med udeleženci ni bilo povsem enotnega mnenja, ali naj se vpelje potencialni moratorij na Uredbo o ZeJN. Prevladalo je mnenje, da je treba najprej izvesti temeljito analizo stanja sistema ZeJN in se nato odločiti o nadaljnjih korakih, saj je v principu Uredba ZeJN zaradi svojih učinkov povsem dobrodošla. Tudi pobuda o morebitnem sankcioniranju kršitev ni prejela večinsko podporo, saj je za tak ukrep najprej potrebno postaviti dober sistem.

Povzetek priporočil Vladi RS:

1. jasno povedati, kdo je odgovoren za izvajanje ZeJN in da Vlada podpira politiko ZeJN
2. pogledati kje smo, kaj deluje in kaj je treba spremeniti – Uredbo je treba temeljito prenoviti
3. imeti celovit, sistemski pristop pri razvijanju politike ZeJN
4. promovirati dobre prakse in pilotne primere, postaviti podporno okolje za javne naročnike
5. začeti s širšim ozaveščanjem, vključno s komuniciranjem znotraj in navzven o ZeJN (vplivati na odločevalce, naročnike, ponudnike in širšo javnost)

Ključno sporočilo: Takojšen celovit pristop za ureditev politike ZeJN.

Pripravila: mag. Alenka Burja